

5. Літературознавчий словник-довідник. Київ : Академія, 2007. 751 с.
6. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі ХХ століття. К. : Либідь, 1999. 446 с.
7. Синицька Н. Характерні ознаки інтелектуальної прози. *Слово і час*. 2003. № 11. С. 75–80.
8. Сипа Л. Жанрова природа європейського філософського роману. *Інтернаука*. 2018. № 16 (56). С. 57–63.
9. Хопта С. Архетипно-нарративні концепти творчості Г. Пагутяк крізь призму екзистенційних модусів буття: філософсько-літературознавчий підхід. Новітня теорія літератури і проблеми літературної антропології. *Studia methodologica*. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. Вип. 24. С. 255–260.
10. Шикиринська О. Філософська проза як художній феномен риторичної епохи. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. 2014. Вип. 25. С. 246–256.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-30>

THE IMAGE OF A LEXICOGRAPHER TEACHER: NEW CHALLENGES AND PERSPECTIVES

ОБРАЗ ВИКЛАДАЧА СЛОВЕСНИКА: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Tserkovnyak-Horodetska O. G
*Candidate of Philological Sciences,
Teacher at the Department of Military
and Humanitarian Disciplines
Military Institute of Telecommunication
and Information technologies named after
the Heroes of Kruty
Kyiv, Ukraine*

Церковняк-Городецька О. Г.
*кандидат філологічних наук,
викладач кафедри
військово-гуманітарних дисциплін
Військовий інститут
телекомунікацій та інформатизації
імені Героїв Крут
м. Київ, Україна*

Про особистість викладача філолога, словесника написано чимало: статей, нарисів, досліджень та есе, монографій. Однак, думаю, є доконечна потреба подивитися на постать викладача словесника з нових позицій, зокрема національної та психологічної.

Викладач словесник – це перш за все особливий камертон людського розуму, душі та емоцій. Для того, щоб успішно виконувати своє пряме професійне призначення, викладач-словесник має бути передусім вільним, незалежним від мертвих інструкцій і регламентацій. Лише за такої умови він зможе виплекати в собі (і у своїх студентів) творця, а процес викладання літератури стане виявом духовних сил філолога і методиста в одній особі, здатного витворити індивідуальний стиль викладання, який і передбачає неспинний рух по висхідній у безперервному пошуку, вдосконаленні, творчих злетах.

Словесник, порівнюючи з іншими предметниками, викладач особливий. Він має бути обізнаним у сфері багатьох гуманітарних наук та бодай основних мистецтв. Вони мають бути не лише викладачами двох наук – лінгвістики і літературознавства, а й психологами та соціологами, краєзнавцями і народознавцями, навіть істориками культури, майстрами художнього читання, розумітися на музиці, малярстві, скульптурі, кіно, інших видах мистецтв, не оминаючи прикладного.

Саме від філолога учні чекають універсальних знань – від політики аж до теорії та практики колекціонування. Розглянемо тепер особистість викладача-словесника в трьох іпостасях – як предметника, вихователя і як людину. Такий поділ, звісно, умовний, бо всі ці аспекти мають зливатися в одну неподільну цілісність. Але для визначення їх співвідношення проаналізуємо кожний осібно.

Звісно, словесник не може знати всього, цикл гуманітарних наук практично неосяжний, але бажано, аби у студентів склалося враження, що їхній наставник усебічно обізнаний. А шлях до цього єдиний – систематичні самоосвіта, студіювання хоч би основних періодичних видань, участь у майстер-класах, вебінарах, конференціях, курсах та навіть просто дивитися сучасні фільми, цікавитися книжковими новинками.

Сучасний студент має багато джерел інтелектуального збагачення – гаджети, інтернет-платформи, сайти, електронні книги, кіно, телебачення, мандри тощо. Викладачу! Будь на чатах свого авторитету. Різнобічна підготовка та обізнаність наше все.

Філологічна ерудиція викладача – перше крило його особистості. А друге – методична вправність, без якої не йде на користь найвагоміший науковий вантаж і яка розуміється не лише як узвичаєні викладацьких вмінь, а і як постійний творчий пошук. Самовдосконалення ось один з найкоротших шляхів. Для цього потрібно: а) постійно стежити за виходом художньої літератури й методичною

періодикою; б) проводити заняття різними методами; г) відвідувати літературні місця; д) підвищувати медійну грамотність. Одне слово, треба будь-що не допустити професійного занепаду.

У сучасному педагогічному світі унітарна методика не працює, насильство і знеособлення в тонкому, суто особистісному, сприйнятті як красного письменства, так і будь-якого іншого мистецтва, призводить до спотворення естетичних смаків, морального викривлення.

Слід сказати бодай стисло і про різні психічні стани викладача. У якій атмосфері викладач готується до уроку? У якому стані іде до вишу? З яким настроєм переступає поріг аудиторії і покидає її? Як це все відбивається на наступних лекціях, практичних, семінарах? Ось лише кілька аспектів психологічного стану викладача, від яких значною мірою залежить ефективність викладання філології.

Зрозуміло, що і позитивний і негативний емоційний заряд викладача позначається на якості занять. Тому педагог повинен навчитися керувати своїм психічним станом. Тоді такт і сила волі в поєднанні з чарами талановитого художнього слова здобудуть перемогу.

Творчість учителя-словесника треба розуміти не як суцільні методичні новації, а як постійне прагнення уникнути трафарету, одноманітності, що вбиває інтерес до слова, мови та літератури. Невпинний пошук і тремтливе очікування інтелектуального задоволення студентів від зустрічі зі світом образів красного письменства – ось результат творчості мовника.

Словесник у вишій покликаній виконувати відповідальну функцію поважного представника красного письменства, вдумливого посередника між художньою літературою і студентами-читачами.

Творчий підхід сприяє виникненню індивідуального стилю, основою якого є загальна і предметна професіограма, а в них – національна та релігійна свідомість, громадянська зрілість і морально-етична чистота, захоплення своїм фахом у поєднанні з глибоким знанням предмета. Звідси ось ці не хитрі правила:

1. Сприймаю кожного студента як особистість.
2. Не допущу найстрашнішого викладацького захворювання – збайдужіння до дітей.
3. Крім інформаційного і навчального компонентів уроку, вноситиму й розважальний, бо студенти, молодь люблять гру та жарт.
4. Не завчатиму підготовлену лекцію, імпровізуватиму, адже викладач – це актор і режисер.
5. Підтримуватиму свій фізичний стан на належному рівні, щоб до класу «влітати», а не заходили, човгаючи.

6. Прагнути не стільки в усій повноті виконати навчальну програму, скільки зробити кожний урок святом мистецтва слова, давати те, що цікавить моїх студентів.

7. Боятимусь не конфліктів зі студентами (вони неминучі, їх треба розумно розв'язувати), а неоголошеної війни з ними, бо таку війну викладач ще ніколи не вигравав.

8. Уникатиму педагогічного старіння.

Професійним є той викладач, який на своїх уроках дбатиме не лише про цікавий матеріал, а про напружену роботу думки, бо потрібна і така літературознавча інформація, яка не дуже цікава, але яку треба знати (правила, дефініції теоретико-літературних понять, композиція та сюжет художніх творів, найвагомніше з фактажу життєписів письменників).

Головний секрет полягає в тому, щоб на лекції була хоч ілюзія природності, а не заучування, «проходження» програмового матеріалу. Підсумовуючи, вище викладене зазначу, що варто пам'ятати у морі інформаційного, мовного, літературного, музичного контенту про класичні академічні засади науки філології. Поєднання сучасних технологій з класичними, академічними знаннями – це ключ до успіху.

Сприйняття літератури, літературного процесу та героїв зокрема, не варто розглядати однобоко лише в контексті часу, життєвого досвіду, емоційного наповнення – це зробить твір ближчим та зрозумілішим для осмислення слухачами. Не варто забувати і про національне виховання слухачів їх само ідентифікацію, національне наповнення, український контекст та зв'язок, паралелі по можливості з історією України, українською культурою, фольклором, етнографією. Все це разом допоможе створити образ викладача сучасного та актуального, національно наповненого, прогресивного.

Література:

1. Згуровський М. З. Стан та завдання вищої освіти України в контексті Болонського процесу. К. : ІВЦ «Політехніка», 2004. 76 с.
2. Освітні технології : навчально-методичний посібник / ред. О. М. Пехота. К. : «АСК», 2001.